

Сутність кримінально-юстиційного запобігання злочинності полягає в протидії кримінальним правопорушенням зусиллями винятково органів кримінальної юстиції в межах процесуальної форми. Причому такі органи можуть застосовувати запобіжні засоби проти потенційних злочинних проявів і до вчинення кримінального правопорушення, наприклад, здійснюючи правову пропаганду, проводячи профілактичні бесіди з особами, схильними до правопорушень, тощо. Така діяльність належить до спеціально-кримінологічної, а не до кримінально-юстиційної.

Для перших двох рівнів протидії злочинності її головним напрямом є запобігання, чого не скажеш про третій рівень – кримінально-юстиційний, для якого пріоритетним постає реагування на кримінальні правопорушення.

Левченко Ю. О. – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ АБО СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ

Однією зі складових організованої злочинності є корупція. Корумпованість державного апарату, а також різних гілок влади вкрай негативно позначається на всіх аспектах суспільного життя, зокрема на діяльності політичних інститутів країни, правовій і соціальній захищеності громадян, рівні довіри населення до влади. Корупція є головною перешкодою для подолання організованої злочинності в країні. Як свідчать результати вивчення міжнародного досвіду, для багатьох країн світу типовими проявами корупції є підкуп чиновників і громадсько-політичних діячів, хабарництво за надання законних і незаконних благ та переваг, протекціонізм, тобто висунення працівників за принципами родинності, земляцтва, клановості, особистої відданості й дружніх відносин з метою подальшого використання цих працівників з корисливою метою, зловживання владою та службовим становищем, розкрадання тощо. До протиправних дій корупційного характеру належать

також дії, визначені в ст. 364 Кримінального кодексу (КК) України, – зловживання владою або службовим становищем.

Статтею 364 КК України встановлено кримінальну відповідальність за зловживання владою або службовим становищем. Закріплення цієї статті в Кодексі є кримінально-правовою гарантією дотримання і захисту прав фізичних та юридичних осіб, забезпечення нормальної управлінської діяльності державного апарату та діяльності підприємств, установ, організацій різних форм власності.

У 2015 р. органами внутрішніх справ було обліковано 2238 (+13,3 % порівняно з 2014 р.) кримінальних правопорушень з ознаками, визначеними ст. 364 КК України. У 2016 р. обліковано 2331 кримінальне правопорушення (+4,2 % порівняно з 2015 р.), кваліфікованих як зловживання владою або службовим становищем. Цікаво, що з них кваліфікований склад (ч. 2 ст. 364 КК України) було обліковано у 981 випадку. Викликають інтерес також статистичні відомості щодо тих кримінальних правопорушень, у яких особам вручено повідомлення про підозру, тому що, наприклад, у 2016 р. їх було лише 93 [1]. Це свідчить про низький рівень розкриття цих злочинів – менше 4 %.

Однією з причин такого низького показника розкриття цих злочинів можна вважати те, що вчинити їх можуть лише окремі види спеціальних суб'єктів, а саме:

- особи, наділені державною владою;
- особи, які виконують обов'язки як державні службовці;
- депутати Верховної Ради України;
- службовці органів державного управління;
- службовці державних установ;
- працівники структур господарювання, у яких частка державної власності становить понад 50 %;
- керівники чи службовці державних підприємств [2, с. 74].

Варто зазначити, що в процесі судового розгляду більшості випадків учинення аналізованих злочинів виникають труднощі з доведенням умислу, а в кожному десятому випадку ці злочини під час розгляду в суді перекваліфікують на службову недбалість. До того ж, 64 % цих діянь учиняються з корисливих мотивів, тобто з метою отримання незаконної матеріальної вигоди, 7 % – з інших особистих інтересів,

22,6 % – в інтересах третіх осіб, а 6,4 % – з хибно зрозумілих інтересів служби [3, с. 12].

Загальною ознакою будь-якого зловживання владою або службовим становищем є спосіб учинення злочину – використання наданих повноважень, свого становища, що становить виконавчий зміст злочинів у сфері службової діяльності. Цей спосіб учинення злочинів полягає в застосуванні наданих повноважень проти покладеного обов'язку, всупереч інтересам служби та становить фактично зраду обов'язку. Використання влади чи службового становища – це вчинення дій, що безпосередньо належать до службових повноважень службової особи, зумовлених покладеними на неї обов'язками з виконання відповідних функцій, а також дій, пов'язаних з її службовим авторитетом, зв'язками з іншими службовими особами, можливістю здійснити певний вплив на інших службових осіб. На сьогодні очевидним є те, що використання влади чи службових повноважень може бути пов'язане з діяльністю посадовця як у межах його повноважень, так і поза їх межами, зокрема з явним порушенням цих меж службовою особою. Зазначене дозволяє висновувати, що злочинні дії з використання службовою особою влади або службового становища можуть перебувати: в межах її компетенції; в межах не її, а компетенції інших органів або службових осіб; за межами компетенції будь-яких органів або службових осіб. Причому обов'язковою умовою притягнення до кримінальної відповідальності є встановлення того факту, що дії винної особи були пов'язані з її службовим становищем та безпосередньо стосувалися її службових повноважень чи були зумовлені фактичними можливостями, що безпосередньо походять від службового становища винного, виконуваних функцій і наданих повноважень.

Таким чином, актуальним на цей час є вивчення основних закономірностей тенденцій зловживання владою або службовим становищем, аналіз сучасних детермінант їх вчинення, виявлення нових ознак особи злочинця, що їх вчиняє, а також розроблення якісно нової та ефективної системи заходів запобігання цим злочинам.

Список використаних джерел

1. Статистична інформація про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування [Електронний ресурс] // Генеральна прокуратура України : [сайт]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>. – Назва з екрана.
2. Кравчук С. Й. Економічна злочинність в Україні: навч. посіб. / С. Й. Кравчук. – Київ : Кондор, 2009. – 282 с.
3. Хашев В. Г. Кримінальна відповідальність за зловживання владою або службовим становищем: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / В. Г. Хашев. – Дніпропетровськ, 2007. – 24 с.

Лисодєд О. В. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

НЕДОЛІКИ НОРМОТВОРЧОСТІ У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Сьогодні в Україні чимало уваги приділяють приведенню кримінально-виконавчого законодавства держави до визнаних міжнародних і європейських стандартів, зокрема щодо питання поводження із засудженими. За три останні роки Верховна Рада України прийняла десять законів, що внесли зміни і доповнення у Кримінально-виконавчого кодексу (КВК) України, суттєво удосконалили правовий статус засуджених та покращили порядок і умови виконання кримінальних покарань. На нашу думку, найбільш важливий серед останніх є Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених» від 7 вересня 2016 р. № 1492-VIII.

Новації цього нормативного документа передбачають зміни та доповнення до КВК України у зв'язку з запровадженням в Україні інституту пробації. Згідно з цим Законом встановлюється нова система органів виконання покарань: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, його територіальні органи управління, уповноважені